

NEMIS VA LOTIN TILLARI TIBBIY TERMINLARINI QIYOSIY TAHLIL
ASOSIDA O'QITISH**Muxammedova F.R.**

GulDU Tibbiyot fakulteti katta o'qituvchisi

Xudayqulov Sh.X.

GulDU Tibbiyot fakulteti katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14999332>

Kalit so'zlar: anatomik tuzilmalar, zamonaviy til, chet tili, ona tili, xalqaro til, jahon tili, o'lik til, o'zlashma so'zlar, so'z yasalishi

Hozirgi kunda O'zbekistonda tibbiy sohaga katta e'tibor qaratilayotgani chet ellik talabalarni ham yurtimizda tahsil olishlari uchun jalb etmoqda va bu tibbiyotga yo'naltirilgan oliy ta'lim muassasalarida xorijlik talabalar sonining oshishiga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga bu sohada xalqaro aloqalar va axborot almashishining kengayishi natijasida tibbiy terminologiya global miqyosda bir xil va o'zaro tushunarli bo'lishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tibbiy terminlar ko'pincha lotin va nemis tillaridan olingan bo'lib, ular meditsinaning asosiy atamalarini tashkil etadi. Shu bois, lotin va nemis tillaridagi tibbiy terminlarni o'rganish, ularning qiyosiy tahlili orqali tibbiy tilni o'rgatishda muhim rol o'ynaydi. Roman va german tillari bolgan davlatlarda shifokorlar lotin tili me'yoriy grammatikasiga e'tibor qaratmay, asosan lotin tiliga oid xalqaro atamalarni yozadilar. Nemis tilidagi ko'pgina so'zlar lotin tilidan o'zlashgan bo'lib bu terminlarni o'rganish, yod olish va eslab qolish chet ellik talabalar uchun deyarli qiyinchilik tug'dirmaydi. Ba'zi so'zlarni tarjima qilishga ham hojat qolmaydi. Ayniqsa, anatomik tuzilmalar, kasallik nomlari va ularning simptomlari, shuningdek, jarrohlik amaliyotlariga oid so'zlar ko'pincha lotin va nemis tillarida bir xil shaklda mavjud. Bu esa o'qituvchilarga dars jarayonida ko'plab engilliklar yaratadi.

Lotin tili grammatikasi o'zining qat'iy sintaktik tuzilishi bilan tanilgan bo'lsa, nemis tili ham ancha murakkab sintaksisga ega. Biroq, tibbiy terminlar shaklida ko'plab lotin tilidan olingan so'zlar o'ziga xos grammatik o'zgarishlarga uchraydi. Masalan, lotin tilidagi "arteria" (arteriya) so'zi nemis tilida "Arterie" shaklida ishlatiladi. Ba'zi hollarda, lotin tilidagi bir nechta atamalar nemis tilida o'zgacha shaklda qo'llanilishi mumkin. Misol uchun, "vena" (vena) so'zi lotin tilida keng qo'llanilsa, nemis tilida "Vene" shaklida ishlatiladi. Biroq ba'zan lotin tilidagi atama va nemis tilidagi ekvivalenti o'rtasida nozik semantik farqlar mavjud bo'lishi mumkin.

Lotin tili va nemis tilida ko'plab anatomik atamalar bir xil asosga ega. Ko'plab anatomik so'zlar lotin tilidan to'g'ridan-to'g'ri olingan yoki unchalik katta o'zgarishlarga uchramagan. Misol tariqasida:

Lotincha: "musculus" – mushak

Nemischa: "Muskel" – mushak

Bu so'zlar o'rtasida etimologik yaqinlik aniq ko'rinadi. Lotincha "musculus" so'zi "kichik mushak" degan ma'noni anglatadi, bu esa nemischa "Muskel" so'zining kelib chiqishiga asos bo'lgan.

Yana bir misol:

Lotincha: "cor" – yurak, **"ventriculus"** – oshqozon

Nemischa: "Herz" – yurak, **"Magen"** – oshqozon

Garchi bu so'zlarning etimologiyasi farq qilsa-da, ikkalasi ham organlarni ifodalaydi va tibbiyotda bu so'zlar bir xil ma'noga ega.

Ko'plab kasalliklar nomlari ham lotin va nemis tilida o'xshash shaklda ishlatiladi. Masalan:

Lotincha: "pneumonia" – o'pka yallig'lanishi

Nemischa: "Pneumonie" – o'pka yallig'lanishi

Bu so'zlar lotin tilidan olingan bo'lib, nemis tilida ham aynan shu ma'noni anglatadi. Yana bir misol:

Lotincha: "tuberculosis" – sil kasalligi

Nemischa: "Tuberkulose" – sil kasalligi

Ikkala so'z ham o'xshash tarzda ishlatiladi va tuberkulyoz kasalligi haqida so'z yuritadi.

Bu so'zlar etimologik jihatdan juda o'xshash bo'lib, ikkalasi ham og'riqni kamaytirish uchun ishlatiladigan dori vositalarini anglatadi.

Tibbiy terminlarni o'rganish jarayonida lotin va nemis tillarining qiyosiy tahlili talabalarga bir nechta foydali imkoniyatlarni taqdim etadi:

1. **Tushunishni osonlashtiradi** Lotin va nemis tillarining tibbiy atamalaridagi o'xshashliklar va farqlarni tahlil qilish, o'quvchilarga bu terminlarning ma'nosini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Bu, ayniqsa, o'zgaruvchan va murakkab atamalarni o'rgatishda samarali bo'ladi.

2. **Ko'proq tillarni o'rganishga yordam beradi** Lotin va nemis tillaridagi atamalarni bilish, talabalarga boshqa tillarda (masalan, ingliz tilida) tibbiy terminlarni o'rganishda yordam beradi. Ko'plab inglizcha atamalar ham lotin va nemis tillaridan kelib chiqqan bo'lib, buni o'rganish o'quvchiga boshqa tillarda tibbiy atamalarni osonlashtiradi.

3. **Metodologik yondashuv** Tibbiy terminlarni o'rgatish jarayonida qiyosiy tahlil metodlarini qo'llash, talabalarning bilimni mustahkamlashga yordam beradi. Har bir tilni o'rganish metodologiyasining o'ziga xos jihatlari mavjud, shuning uchun lotin va nemis tillarining tibbiy terminologiyasini o'rgatishda aniq metodlar ishlab chiqish muhim.

Lotin va nemis tillaridagi tibbiy terminlarning qiyosiy tahlili, talabalarga ilmiy va tibbiy atamalarni yanada chuqurroq o'rganish imkonini beradi. O'xshashliklar va farqlarni tahlil qilish, nafaqat tibbiyot sohasida, balki tilshunoslikda ham qiziqarli va foydali metodologiyalardan biridir. O'ziga do'st bo'lgan har bir yosh o'quvchi zamonaviy tillarni o'rganishda lotin tilidan foydalanishi maqsadga muvofiqdir. Bu o'rganish jarayoni tibbiyot mutaxassislarini yuqori malakali va bilimdon qilishda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Сохиба Маллаевна Нормуродова, Тиббий атамаларни шакллантириш усуллари, Science and education, scientific journal, issn 2181-0842, volume 3, issue 11, november 20222.
2. Yorova Sayora Karimovna, Aytmuratova Perxan Kenjabaevna, Esanova Maftuna Bakhodirovna, Normurodova Sohiba Mallaevna. (2023). Phraseological units in the medical field of english and uzbek cultures. development and innovations in science, 2(2), 10–13. <https://doi.org/10.5281/zenodo.76085933>.
3. Mardanovich M. Z. The place of problematic and heuristic methods in the process of teaching latin and medical terminology //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. –2022. –T. 3. –No. 3. –C. 587-591.
4. Maxmudov Z. M. Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish istiqbollari //Urganch davlat universiteti, "Ilm sarchashmalari. –C. 118-120.
5. Zafar M., Bobur S., Dilmurod B. O. R. Scientific and pedagogical basis of teaching the theory of decisions in school chemistry //International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences. –2021. –T. 1. –No. 3. –C. 192-196.
6. Mardanovich M. Z., Salimovich S. B., Arzimurodovich B. D. Modern Methods of Teaching Latin and Medical Terminology in Uzbekistan //International Journal of Development and Public Policy. –2021. –T. 1. –C. 5.
7. Мухаммедова, Ф. Р. (2016). Художественный перевод как искусство. Наука, техника и образование, (2 (20)), 136-137.
8. Аюпова, Д. И., & Мухаммедова, Ф. Р. (2013). Гёте: идеи натурфилософии. Молодой ученый, (7), 472-474.

9. Мухаммедова, Ф. Р. (2014). О методах, применяемых для активизации самостоятельной работы студентов. Молодой ученый, (10), 406-408.
10. Мухаммедова, Ф. Р. (2020). Некоторые вопросы обучения немецкому языку как второму иностранному языку. Проблемы педагогики, (2 (47)), 104-105.
11. Мухаммедова, Ф. Р. (2018). Стратификации немецкого языка. Достижения науки и образования, 1(8 (30)), 67-68.
12. Мухаммедова, Ф. Р. (2017). Применение регионального компонента на занятиях немецкого языка. Научный журнал, (4 (17)), 103-104.
13. Газиева, З. Ю., Каримбердиева, У. Х., Абдусаттарова, С. С., & Худайкулов, Ш. Х. (2021). Эффективность применения восстановительных средств в спорте. Academic research in educational sciences, 2(1), 333-342.
14. Абдурахманов, К. Х., Шерназаров, Ф. Х., Худайкулов, Ш. Х., & Файзиев, О. А. (2022). Отношения студентов к формированию здорового образа жизни. In VolgaMedScience (pp. 400-401).
15. Газиева, З. Ю., & Худайкулов, Ш. Х. (2017). ОСОБЕННОСТИ ПРОВЕДЕНИЯ ВРАЧЕБНОГО КОНТРОЛЯ НА ЗАНЯТИЯХ СПОРТОМ И ФИТНЕСОМ.
16. Турсунов, Н. Б., & Худайкулов, Ш. Х. (2017). ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ПРЕПАРАТА " ЭКСУМИД" В СПОРТИВНОЙ ПРАКТИКЕ. Научное знание современности, (5), 323-327.

